

maart 2012

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48

Secretaris: (fg) G.J. Regelink
De Pothof 97 6971 HE Brummen ☎05 75 - 56 02 27
E✉: info@ohv-demarke.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
bankrekening: 43.70.63.763 t.n.v. penningmeester De Marke

Bibliothecaris: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76

Leden: M. van Zadelhoff-Ruumpol
Loenenseweg 150 6961 HL Eerbeek ☎03 13 - 65 17 24
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ Eerbeek ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: € 14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.

Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.

Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.

Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (mrt - juni - sept - dec)

Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Mededelingenblad 'De Marke'**jaargang 36****no 1****Inhoudsopgave:**

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Willem Reusink	- Redactionele mededelingen
	3	Clara Uenk-Dirksen	- Tjark Riks
	4	Wietse Venema	- Freule Hartsen
	7	Willem Reusink	- Frederikshoeve bestaat 150 jaar
	12	Willem Reusink	- Bier brouwen op de Veluwe
	13	Jan Regelink	- Bibliotheek 'De Marke'
	13	Willem Reusink	- 1 april 1912 in Brummen
	14	Marianne van Zadelhoff	- Geschiedenis der Eerbeekse kerk
	27	Willem Reusink	- De Koppelenburg
	29	Willem Reusink	- Werkgroep Canon Brummen
	31	Willem Reusink	- 31 december 1912 in Brummen
	32	Marianne van Zadelhoff	- Reactie op 'De Marke' van dec. 2011

De ansichtkaart op het omslag draagt als titel: 'IJsselgezicht bij Brummen'.

Het is een opname uit 1910/1911 nabij boerderij/herberg 'Halfvasten', iets ten noordwesten van het Bronkhorsterveer.

De scheepvaart op de IJssel bestond nog bijna volledig uit zeilschepen.

Redactionele mededelingen

Vandaag 5 maart 2012 begin ik met de samenstelling van 'De Marke', de 36e jaargang nummer 1. Maar met weinig plezier en dat is voor het eerst in de ruim vier jaar dat ik 'De Marke' verzorg. Want slechts drie artikelen liggen er klaar om verwerkt te worden. Zo weinig kopij was er nog niet eerder. En dat dan net op een moment dat ik erg druk ben en eigenlijk nauwelijks tijd heb om zelf nog wat te schrijven.

Gelukkig is Marianne van Zadelhoff redster in de nood, want zij bezorgt mij vandaag een uitgebreid artikel over de geschiedenis van de Eerbeekse kerk.

Ik wil 'De Marke' op 20 maart bezorgklaar hebben, want belofte maakt schuld. Maar uiteindelijk is het uw blad en niet het mijne! Ik mag het alleen maar voor u vorm geven. De inhoud bepaalt u met zijn allen zelf.

Vorige week sprak ik in de Brummense bibliotheek mijn voorganger Piet Willemsens en hij memoreerde dat hij destijds bijna het hele blad alleen vol schreef. Ik vertelde hem dat ik dat zeker niet van plan was, want dat lijkt mij nou net niet de taak van een eindredacteur. Maar ja? Wat moet je, als je voor het blok gezet wordt ??

U voelt 'm dus al wel aankomen: voor een volgende uitgave van 'De Marke' hoop ik wel meer medewerking en bijdragen te ontvangen. Misschien ook eens een keer van leden die totnogtoe deze moeite niet namen.

U kunt uw bijdragen per mail sturen (zie colofon) en eventueel ook handgeschreven of getypt - maar dan graag ruim van te voren - per post sturen vòòr de sluitingsdatum: woensdag 30 mei 2012.

Genealogischedag in Gorssel

Zaterdag 19 mei 2012 organiseert de Werkgroep Genealogie van de Oudheidkundige Vereniging 'De Elf Marken' te Gorssel haar 18e genealogische dag in gebouw 'De Brink' (naast NH kerk), Hoofdstraat 27, te Gorssel.

Deze dag begint 's morgens om 10:00 uur en duurt tot ongeveer 16:00 uur.

Zoals elk jaar zal er weer één familie centraal staan op deze dag. Dit jaar zal dit de familie Wiltink zijn. Meer informatie over de genealogische dag is te vinden op: www.deelfmarken.nl

Willem Reusink

Tjark Riks

Voor veel Eerbekers heet het gebouw aan de Derickxkamp waar Stichting Welzijn Brummen sinds 1988 gevestigd is: de 'Tjark Riks', vaak verbasterd tot Tjark Rik. De officiële naam is 'Tjark Riks Centrum'. Een enkeling vraagt zich af: "waar komt die naam toch vandaan?" Wie is/was toch Tjark Riks?

In de jaren '50 van de vorige eeuw bloeide de papierindustrie in Eerbeek. Vanuit Friesland en Drenthe kwamen er veel arbeidskrachten naar het dorp op de Veluwe. Ik zat destijds op de christelijke school. De ingang was toen nog aan de Dr. Gunningstraat. Regelmatig kwam het hoofd van de school, meester Jansen, met nieuwe leerlingen in de klas. Ik herinner mij dat in de 1^e klas, schooljaar 1957-1958, meester Jansen met een nieuwe jongen uit Drenthe kwam: Jaap Riks. Jaap had nog een jonger zusje: Delia. De familie Riks kwam van Hoogeveen naar Eerbeek. Vader Riks ging werken bij papierfabriek 'De Hoop'. Eerst als administrateur, later als procuratiehouder.

Rond 1960 werd de heer Riks door het schoolbestuur benaderd om penningmeester te worden van de schoolvereniging en hij aanvaardde deze functie. Vanwege zijn verzetsverleden in Hoogeveen en omgeving was de heer Riks ook betrokken bij de organisatie van de Stille Tocht op 4 mei. Verder was hij actief bij 't Nut (Maatschappij tot Nut van 't Algemeen). Op 21 februari 1965 reden vader en zoon Riks met de auto langs het Apeldoorns-Dierens kanaal tussen Dieren en Laag-Soeren. Door een noodlottig ongeval kwamen zij beiden om het leven.

Eerbeek groeide en daarmee het leerlingenaantal van de scholen. Er kwamen een tweede en een derde openbare lagere school en in 1966 werd een tweede christelijke school gebouwd. Tot de komst van deze tweede christelijke school in het dorp, stond de eerste school bekend als de 'School met den Bijbel' of 'de Christelijke school'. Met de opening van de tweede school realiseerde men zich, dat er moest worden nagedacht over de naamgeving van beide scholen. Besloten werd om de oude school de naam 'Tjark Riksschool' te geven als eerbetoon aan penningmeester Riks.

In 1974 werd in de Noorderenk een derde christelijke school geopend: 'De Spreng'. Toen het totale leerlingenaantal op een gegeven moment minder werd, besloot men de 'Tjark Riksschool' en 'De Spreng' te laten fuseren: deze school kreeg de naam 'De Triangel'. Het gebouw aan de Derickxkamp werd overgedragen aan de gemeente Brummen. De naam van Tjark Riks bleef echter verbonden aan het gebouw en zo kennen we al bijna 25 jaar het 'Tjark Riks Centrum' in Eerbeek.

De heer Riks (1923-1965), mevrouw Riks-Steenbergen (1924-1999) en zoon Jaap (1951-1965) zijn begraven op de Algemene Begraafplaats te Eerbeek. Dochter Delia woont in Zuid-Holland.

Wilt u meer lezen over de Ver. PCO, de scholen, de leerkrachten, de leerlingen? In de bibliotheek van 'De Marke' is het boek 'Vijfenzeventig jaar Protestants Christelijk Onderwijs te Eerbeek 1929-2004', geschreven door Alette Getz-Smeenk te leen.

Clara Uenk-Dirksen

Freule Hartsen

Jonkvrouw Henriëtte Sarah Hartsen, geheelonthoudster en evangeliste, was een bijzondere vrouw, die voor Beekbergen van grote betekenis is geweest. Zij is geboren in 1860 te Hilversum en overleden op 29 november 1946 te Beekbergen.

Freule Hartsen begon haar activiteiten in Hilversum. Zij richtte aldaar de Nederlandse christelijke vrouwen geheelonthouders unie op.

De villa 'Oude Engh' in Hilversum werd het Unie-huis genoemd. De door haar gestichte unie had een landelijk karakter. Freule Hartsen zag de strijd tegen het alcoholisme als een onderdeel van de evangelisatie. Zij was een voorstander van de oecumene.

(Rechts het standbeeld van Freule Hartsen)

Freule Hartsen trad in het land op als spreekster. Zij sprak – aldus ooggetuigen – uit de bewogenheid van haar hart, indringend en meeslepend.

Beekbergen

In 1910 – de freule was toen 50 jaar – kocht zij in Beekbergen de grote villa op de hoek van de Dorpstraat en de Ruitersmolenweg. Het was een kapitale villa met een grote serre. Zij liet de villa uitbreiden om onderdak te bieden aan haarzelf en aan een aantal drankzuchtige vrouwen.

Op 9 augustus 1911 vestigde freule Hartsen zich in de grote villa, die zij 'Sarphat' noemde. De naam van de villa verwijst naar een plaats in de bijbel (1 Koningen 17, 9 – 16: De profeet Elia bezoekt een arme weduwe, die de profeet te eten geeft. Het meel in de kruik en de olie in de fles ontbreken daarna niet).

In de villa werden vrouwelijke alcoholpatienten verpleegd.

Omstreeks 1927 bood freule Hartsen haar grote villa voor een redelijke lage prijs te koop aan aan de christelijke vereniging tot verpleging van chronisch zieken, het Zonnehuis.

Hieronder een ansichtkaart van het Zonnehuis uit 1925

BEEKBERGEN. „Het Zonnehuis“.

Inmiddels is de grote kapitale villa, waar in de oorlog in 1944 verzet werd gepleegd tegen de Duitse bezetting, afgebroken en in plaats daarvan staat op de hoek van de Dorpstraat en de Ruitersmolenweg het vernieuwde 'Zonnehuis' (zie *ansichtkaart uit 1958*).

Achtereenvolgens verwierf de freule, die dankzij een erfenis over ruime geldmiddelen beschikte, de volgende objecten: 'Klein Bouwzicht' (tegenover het oude postkantoor), 'Luctor et Emergo' en 'Villa Nuova' aan de Dorpstraat en het

'Hietveld' aan de Hietveldweg. Het 'Hietveld' is nog aanwezig.

Tijdens de eerste wereldoorlog 1914-1918 verwierf freule Hartsen het café 'De Gouden Leeuw' tegenover de oude kerk. Zij richtte het café in als logement voor geheelonthouders. Het is nu een Chinees restaurant. Aan de Jachtdaan in Apeldoorn stichtte de freule een sanatorium voor vrouwelijke alcoholpatiënten in huize 'Henriëtte'.

Na een tijd van lichamelijke achteruitgang overleed freule Hartsen op zes en tachtigjarige leeftijd in Beekbergen. Haar graf bevindt zich op de begraafplaats aan de Koningsweg te Beekbergen.

Van freule Hartsen staat een standbeeld bij de oude kerk van Beekbergen. Het Freule Hartsenplantsoen te Beekbergen is naar haar genoemd.

Conclusie: Freule Hartsen heeft haar vermogen voor een groot deel aangewend ten dienste van onder meer Beekbergen. Zij is voor het dorp Beekbergen van grote betekenis geweest.

Bronnen:

- artikel 'Het Zonnehuis te Beekbergen', tijdschrift 'De Marke', nov. 2001;
- 'Uit het gulden boek' door Eddie Paepe, tijdschrift Eigen Perk, 2000/2;
- internet.

Wietse Venema

Frederikshoeve Leuvenheim bestaat 150 jaar

De Frederikshoeve aan de Arnhemsestraat 108 te Leuvenheim is vernoemd naar Frederik August van Rhemen (1808 - 1863).

Veel lezers van 'De Marke' kennen de boerderij wel van de omslagfoto van het boek 'Velden boerderijnameninventarisatie in de Gemeente

Brummen' door Herman Blom en Arie van Bodegom. De boerderij bestaat in mei van dit jaar honderdenvijftig jaar.

De Frederikshoeve werd in 1862 gebouwd. De eerste steen (foto links) werd op 6 mei 1862 gelegd door Peter Wijnen, oudste zoon van Hendrikus Wijnen I, de eerste bewoner en evenals zijn vader tuinbaas op de 'Gelderse Toren'. Hendrikus was getrouwd met Wilhelmina Emperpol.

Waarschijnlijk heeft Hendrikus Wijnen de Frederikshoeve al vrij snel kunnen kopen. Mogelijk al in 1863, nadat Frederik August van Rhemen was overleden. Bij diens overlijden ontving Hendrikus Wijnen namelijk fl 1000,00 uit de nalatenschap. Voor die tijd een heel bedrag en waarschijnlijk voldoende als aanbetaling voor de koop van de boerderij.

Daarna werd zijn zoon Jacob Wijnen (1853 - 1934) hoofdbewoner van de Frederikshoeve. Jacob trouwde met Teunisje van der Steeg (1853 - 1935) uit Bennekom.

Jacob had drie broers en twee zussen. De eerder genoemde en oudste: Peter, die trouwde, naar Duitsland verhuisde en later berooid weer terugkwam. Dan waren er Lammert (*1855), die met Engelina Beumer trouwde en Egbert (*1863) die eigenlijk timmerman was en later met zijn vrouw Aaltje Scholten een winkel in gedestilleerd in de Ambachtstraat te Brummen had. Zij hadden geen kinderen en Aaltje kwam door verdrinking in de Assenbeek nabij de Frederikshoeve om het leven.

Hendrikus Wijnen, zijn vrouw Wilhelmina Emperpol en hun kinderen lieten zich omstreeks 1890 pontificaal fotograferen.

Zus Jenneke (*1857) trouwde met De Gumster en zij woonden in het tuinhuis van de Gelderse Toren. Jenneke was daar voor haar huwelijk dienstmeisje geweest en ook was zij dienstmeisje in Amsterdam. Het jongste zusje werd geboren in 1864 en overleed in datzelfde jaar.

Jacob en Teunisje hadden vijf kinderen. Wilhelmina Hendrika (Mina), geboren in 1881, die trouwde met Bernard Willemsen (van 't Holt); Willem (*1883), die trouwde met de welgestelde molenaarsdochter Mina Gerbrands uit Laag-Soeren. Willem was timmerman en samen met metselaar Bleumink uit Brummen bouwde hij op een steenworp afstand van de Frederikshoeve de boerderij 't Einde, zo genoemd, omdat het erf op de grens van de gemeente Brummen en de gemeente Rheden lag (of anders gezegd: op de grens van Leuvenheim en Spankeren). Door vererving kwam 't Einde in bezit van de zussen Jenneke en Hentje, die de boerderij bij inschrijving in café 't Kromhout in Brummen lieten verkopen. Koper was – met een bod dat fl 5,00 hoger was dan dat van een concurrent – neef Hendrikus Wijnen!

Jenneke (*1894) werkte voor haar huwelijk als dienstbode op de Gelderse Toren en trouwde met de beroepsmilitair Piet Kwartel en verhuisde via Harderwijk naar Deventer.

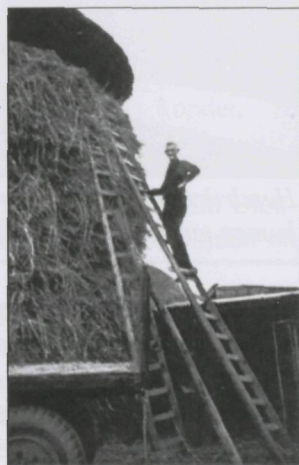
Hendrika Wilhelmina (*1890) werd Hentje genoemd en trouwde met Jaap Bentsink (van boerderij 'De Grote Boele' aan de Oude Eerbeekseweg in Brummen). Jaap Bentsink werkte 'aan het spoor'.

Hendrikus, genoemd naar zijn grootvader was degene die de boerderij zou voortzetten. Ook de aan de andere kant van de spoorlijn gelegen boerderij 't Holt was vroeger eigendom van Jacob Wijnen. Een aantal jaren bezaten de Wijnen drie boerderijen, die op slechts enkele honderden meters van elkaar verwijderd waren.

De hierboven genoemde broers Egbert en Jacob liggen beide begraven op de Algemene begraafplaats in Brummen.

Kleinzoon Hendrikus Wijnen II (1885 - 1973) trouwde met Anna Veldhof (1886 - 1973) uit Cortenoeve. Ze woonden op de Frederikshoeve en ze kregen vier kinderen.

Dochter Teunisje Johanna (*1913) werd Toontje genoemd, was naaister op de Gelderse Toren en trouwde met Johannes Philippus Gerrit Petrie. Zij bestierden in Brummen een leder-en schoenenzaak (de oudere Brummenaren zullen zich nog wel de winkels in de Ambachtstraat en de Marten Putstraat herinneren). Zoon Johannes (Jo), geboren in 1914 en overleden in 1998, trouwde met Mechtilda (Tilda) Arends (*1918).

Boven: Hendrikus Wijnen bij het inhalen van het hooi (ca 1928).

Onder: De Frederikshoeve omstreeks 1930.

Dochter Jacoba Harmina (*1918) werd Coba genoemd. Zij was kamermeisje op de Gelderse Toren en trouwde met Wim Groenewoud en zij gingen naar Rheden, waar ze de manège Midden-Heuven dreven.

Hendrikus Wijnen en zijn vrouw Anna Veldhof komen terug van het melken (ca 1928).

Zoon Herman (*1924) trouwde met Annie Fidder en zij verhuisden naar Velp, waar hij jarenlang postkantoorhouder was, nadat hij achtereenvolgens op postkantoren in Vorden, Dieren en Rheden had gewerkt.

In 1927 liet Hendrikus Wijnen II door zijn oom Egbert een klein woonhuis (Arnhemsestraat 110) bij de hoeve aanbouwen en enkele jaren daarvoor werd het achterhuis al eens uitgebreid.

Toen zijn zoon Jo en schoondochter Tilda in 1943 de boerderij overnamen, bleven Hendrikus en Anna in het aangebouwde huis wonen.

Jo en Tilda hadden een redelijke boerderij en hadden in de oorlog één werkpaard. Ze hadden een gemengd bedrijf, waar ook nog werk genoeg was voor een knecht (Wieger). Toen het na de oorlog langzamerhand wat beter ging, bezaten ze twee werkpaarden. Rondom de boerderij lagen weilanden en akkerland en daarnaast bezaten ze nog weilanden in de uiterwaarden van de IJssel (in de Hooge Weerd en de Middelweerd tegenover restaurant De Luchte). Om daar te komen, moesten ze door weilanden van burens. Tilda weet zich nog te herinneren, dat ze dan altijd zorg moest dragen voor het openen en sluiten van de weidehekken.

Vòòr en tijdens de tweede wereldoorlog verkochten de Wijnens aardappels aan Brummense notabelen. Hendricus en Jo leverden de aardappelen met paard-en-wagen aan huis af, brachten de zakken met aardappelen in de kelder en wat binnen niet opgeslagen kon worden, werd buiten ingekuuld. Daarvoor hadden de beide mannen o.a. stro van huis meegenomen. Over service gesproken!

Jo Wijnen bij de paarden (1935)

De vrouw van notaris Hijink haalde later (klei)aardappelen bij Gerrit Breukink van het Achterste Kraaienest, maar vond die niet zo lekker als de (zand)aardappels van Wijnen. Waarop ze Wijnen opbelde of hij de kleiaardappels niet wilde ruilen voor zandaardappels. Op de boerderij konden ze

dan die kleiaardappels wel opmaken, 'want daar aten ze toch vaak stampot'!

Jo en Tilda kregen drie kinderen. Annie, de oudste, trouwde met Wim Bleumink en zij gingen in Brummen wonen. Till trouwde met Gert Beltman en sinds 1975 woonden ze in het ouderlijk huis.

Henk, de jongste, zou het boerenbedrijf voortzetten en vormde een aantal jaren een maatschap met zijn vader, maar omdat er bij de Frederikshoeve geen mogelijkheid tot uitbreiden was, zocht hij zijn heil aan de overkant van de spoorlijn, waar hij – samen met zijn vrouw Lidy Donderwinkel – in 1975 een nieuw bedrijf stichtte aan de Spankerensweg nabij de Hongerkamp op de 1,2 ha die men daar nog in bezit had. Later werd het bedrijf door aankoop uitgebreid.

Anno 2012 heeft de Frederikshoeve na bijna honderdenvijftig jaar in Gert-Jan, de zoon van Till en Gert Beltman, een bewoner die geen Wijnen heet. Hij is bezig met een grote verbouwing en heeft zijn aannemersbedrijf in de voormalige boerenhoeve gevestigd.

Bronnen:

Gesprekken met Tilda Wijnen (* 1918) en Till Beltman-Wijnen (* 1950).

Martijn Andela: 'Gelderse Toren, landgoed aan de IJssel', 2008

Herman Blom/Arie van Bodegom: 'Veld- en boerderijnameninventarisatie in de Gemeente Brummen', 2010

Met dank aan Marinus Berendsen voor het checken van gegevens.

Willem Reusink

Bier brouwen op de Veluwe

In de Schaffelaarreeks van BDU in Barneveld verscheen onlangs van de hand van Evert de Jonge het boek 'Bier brouwen op de Veluwe' (nr 51, ISBN 978 90 8788 152 8).

Het is niet alleen een aardig ogend boek, maar ook bijzonder informatief. Hierbij een kleine samenvatting uit de promotietekst.

De oudste schriftelijke bronnen over brouwerijen stammen uit de middeleeuwen. In Veluwse steden en kloosters kwam een bescheiden bierproductie op gang, maar het groeiende aantal Veluwse brouwerijen bleef achter in vergelijking met bekende brouwerssteden als Delft en Haarlem. Toch was er hier wel sprake van een bier economie, want staat en stedelijke overheden hieven maar al te graag accijnzen op het genotsmiddel.

In de 17e eeuw werd het importbier de grote concurrent van de stedelijke productie, maar op het Veluwse platteland moest toen het hoogtepunt in de bierproductie nog komen. Omstreeks 1700 waren er ongeveer 100 brouwerijen op de Veluwe; in 1750 nog maar 73. Dat kwam vooral door de kennismaking met koffie en thee. Deze nieuwe dranken verdrongen het bier. Ook de verhoging van bieraccijnzen zorgde voor minder omzet en productie.

In 1900 waren alle ambachtelijke bierbrouwerijen verdwenen en waren er nog drie stoombierbrouwerijen, waarvan 'De Kroon' in Arnhem het 't langste volhield.

Dan was er ook nog de hopteelt (in Emst) met zijn eigenaardige drogerijen: de hopeesten. Helaas is daar vrijwel niets van bewaard gebleven. Thans is er op de Veluwe weer hop aangeplant.

In de laatste decennia ontstonden nieuwe initiatieven en er zijn enkele ambachtelijke Veluwse brouwerijen actief, die lekkere biertjes in de markt hebben gezet.

Wie in het Veluwse geïnteresseerd is, moet dit boek zeker lezen. Mocht je er dorst van krijgen, dan is daar ook wel een oplossing voor!

Willem Reusink

Bibliotheek 'De Marke'

Nr. 515

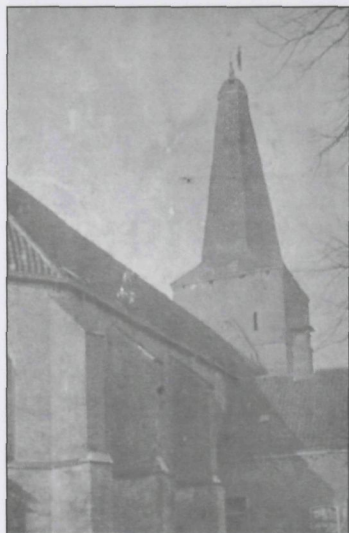
Onlangs verscheen van de Vereniging Gelre: Bijdragen en Mededelingen Gelre 2011, Historisch Jaarboek voor Gelderland, deel CII.

In het boek bijzondere bijdragen over historische perioden in het Gelderse. Zo wordt er verhaald over de vroegstedelijke ontwikkeling van Arnhem; over de Zutphense farsa: de beruchte vervalsingen van acht Zutphense oorkonden of afschriften daarvan, die zouden dateren uit het tijdvak van 1059-1209; over de iconografie van kasteel Heukelom, het bekend zijn van het vroeger voor komen van het kasteel dankzij kunstenaars en amateurs die ze in beeld hebben gebracht.

Verder een bijdrage over de verboden liefde van Maria van Wassenaer, het Gelders eindspel van een Hollands drama. Een geschiedenis uit de 17^e eeuw over de dochter van Johan van Wassenaer, die een familiedrama veroorzaakte door met vasthoudendheid en koppigheid te trouwen met een jongeman van lagere adellijke afkomst.

Interessante bijdragen over de vraag wie park Sonsbeek in Arnhem ontwierp en de confiscatie van Kasteel 'De Cannenburch' in 1945 voltooiën de inhoud van het historisch jaarboek.

Jan Regelink

Deze foto werd gemaakt op 1 april 1912. De Brummenaren zagen die morgen al vroeg een pop aan de spits van de toren van de Hervormde kerk hangen. Niet iedereen had meteen in de gaten dat het om een pop ging, dus onstond er nogal wat commotie en de bedenkers van deze wat lugubere grap stonden 's morgens tussen toegestroomde nieuwsgierigen met pretogen naar de commentaren te luisteren. Eén van die bedenkers en uitvoerders van de grap was Jan Weekhout, een niet geheel onbekend figuur in Brummen in die dagen. Hij woonde in het inmiddels afgebroken pand in de Ambachtstraat, waar later achtereenvolgens Mulderij en Gronouwe een sigarenwinkel hadden.

traktement. Het Rijk zou er dan fl. 600,- bijdoen zodat de predikant verzekerd was van fl. 750,- per jaar. En zo is het nog steeds.

De grens met Hall werd vastgesteld, maar Hall, voor die tijd een rijke kerkelijke gemeente, weigerde ook maar iets bij te dragen of af te staan. Zelfs de gronden en bezittingen van de Hallse kerk in Eerbeek werden nooit afgestaan. Men ging onder leiding van Steenbeek echter onverdroten voort. Door renteloze aandelen uit te geven kwam ook het benodigde geld voor de bouw van een kerk en toren bijeen.

Op 5 december 1859 was het bescheiden kerkgebouw met torentje gereed. De oude woning die als pastorie dienst moest doen werd wat opgeknapt. Een oud orgel werd in Duitsland gekocht. Zelfs een luidklok in de toren werd aangebracht. Het geld hiervoor kwam bijeen door een geit te verloten. Twee klokken van bescheiden afmeting werden aangebracht. Deze werden een paar maal per dag geluid door de oude timmerman Hendrik v.d. Burg. Zo kon de bevolking haar keus bepalen. En als de tenslotte gekozen klok in latere jaren werd geluid, en als de wind goed stond in Hall werd gehoord, schamperden de Hallenaren: 'Heur, de Eerbeekse geite blaaf'.

De commissie had haar werk gedaan en in haar plaats werd een kiescollege gekozen, welke een kerkenraad en kerkvoogdij benoemde. De eerste predikant werd beroepen. Het werd Dr. Aquooi (later hoogleraar te Leiden). Hij was evenals zijn opvolgers Ds. van Doorn, Ds. P. Jas en Ds. Van Veen, vrijzinnig. Waarschijnlijk is dit gekomen door de invloed van de eerder genoemde predikant uit Spankeren (welke gemeente in die tijd en latere jaren nog steeds een vrijzinnig bolwerk was). Die eerste jaren waren kalme jaren. Het enige leven in de brouwerij werd veroorzaakt door een aantal evangelisten en predikers uit andere plaatsen dat zich genoodzaakt voelde in het lichte Eerbeek zending te bedrijven. Er werden samenkomsten georganiseerd op boerenerven, delen en in schuren vooral aan de 'Veldkant'. Een van deze evangelisten is in Eerbeek blijven hangen: n.l. de heer Buinink, doordat hij met een welgestelde weduwe trouwde. Zijn zoon Ds. J.H. Buinink was de eerste in Eerbeek geboren predikant.

Toch was de grotendeels boerenbevolking van Eerbeek geenszins vrijzinnig. Slechts een klein gedeelte, voornamelijk de papiermakers. Steenbeek zeker ook niet. Na de Stichting van de kerk, heeft hij aan het kerkelijke leven weinig deel gehad. Hij was waarschijnlijk te druk met zijn school.

Een handjevol mensen kon werk vinden in een stuk of wat langs de beek gevestigde primitieve papiermolens. Het was dus over het algemeen armoe troef aan alle fronten. Sommige boeren konden zo nu en dan iets bijverdienen door met paard en kar voor de papiermaker lompen of papier te gaan rijden. Wegen van betekenis waren er niet.

De kinderen kregen geen of nagenoeg geen onderwijs omdat de afstand naar de school te Hall te groot was bij slecht weer. En over een eigen school, laat staan eigen kerk, dacht men niet. Hall was wel een eind weg, maar het ging daar alles nog best. De kerk was mooi en groot genoeg en voor die tijd lang niet noodlijdend. En de kerkenraad in Hall zorgde er wel voor dat er ook geregeld Eerbeekse mensen in die raad werden gekozen. Toch werd het gehucht Eerbeek langzaam maar zeker groter. Het Huis te Eerbeek kreeg na een lange periode een nieuwe bezitter, welke er nogal geld aan te koste kon leggen. Dat bracht voor sommige mensen ook weer werk mee. En de papiermakers breidden zich in aantal ook uit. Zo ontstond er een zekere elite in het dorp.

In Hall was een zekere Hendrik Geurt Steenbeek hoofd van de school geworden. Naast schoolmeester was hij ook koster en voorzanger in de kerk. Deze Steenbeek was geen gewone schoolmeester. Vroeger waren schoolmeesters, oude huisknechten of koetsiers, die nauwelijks zelf lezen of schrijven konden. Neen, hij was een man met een degelijke opleiding en hij was ook de franse

Het woonhuis van meester H.G. Steenbeek

taal machtig. Steenbeek had bindingen met Eerbeek. Hij was verwant aan de familie Pannekoek (Eerbeekse papiermakers en één van hen had een bakkerij en was brievenaarder).

Voor de papiermakers was het een groot probleem om voor hun kinderen goed onderwijs te krijgen. Zij waren daarom blij dat er nu in Hall zo'n prima schoolmeester was gekomen. Maar de afstanden waren zo ver en de wegen zo slecht. Woonde die Steenbeek nu maar wat dichterbij! Steenbeek van zijn kant zag wel in dat hij in Eerbeek meer en beter betalende leerlingen kon krijgen op de duur dan in Hall. De meester heeft waarschijnlijk contact gezocht met de bewoner van Huize Eerbeek, de heer Berns. Hij was lid van de Brummense Gemeenteraad en had daarin een belangrijke stem. Op zijn voorstel heeft de raad wel zeker besloten in Eerbeek een school te stichten. Tot onderwijzer werd de heer Steenbeek benoemd. Voorlopig werd les gegeven in een oude RK kapel en een nieuw schoolgebouw met 2 klassen werd in 1858 gebouwd op de plaats waar later de Bondsspaarbank was gevestigd.

Steenbeek – die voor die tijd lang niet onbemiddeld was – kocht een akker grond tegenover deze school in aanbouw en liet daar een flink groot huis bouwen met landbouwschuur enz., zodat hij daar een aantal jongelui uit de omgeving in kost kon hebben, die bij hem de school bezochten en tegelijk franse

Het gezin van meester Steenbeek

les van hem kregen. Op het boerenbedrijf achter het huis konden de jongens in hun vrije tijd dan de dagloner helpen bij het boerenwerk, zodat voor de kostschool voor melk, boter en verdere levensmiddelen kon worden gezorgd. Steenbeek slaagde daar volledig in en de school werd een groot succes. Het is echter begrijpelijk dat Steenbeek in Hall niet veel goeds meer kon doen.

Korte tijd na de stichting van de school vond Steenbeek de tijd gekomen om ook over een eigen kerk te gaan denken. Hij sprak erover met de heer Berns en deze was direct enthousiast. Er werd een vergadering belegd en er werd een commissie tot stichting van een Hervormde Kerk in Eerbeek gevormd. Voorzitter was Steenbeek en verder maakten een aantal vooraanstaande personen er deel van uit. Onder andere Pannekoek, Doom, Straalman, Huiskamp en Van Heelsum. De oude RK Kapel plus woning (waarschijnlijk vroeger behorend tot 't Huis te Eerbeek en eigendom van de heer Berns) werd gekocht. En toen begon het gevecht. Hall verzette zich geweldig. Veel steun heeft de commissie gehad van een zoon van de heer Berns, predikant te Spankeren.

Bij Koning Willem III werd in 1857 aangevraagd om Eerbeek als zelfstandige Kerkelijke Gemeente te erkennen. Dit lukte en er werd zelfs een bedrag van fl. 5000,- bijeenvergaard als waarborgsom voor het predikant traktement. Dit bedrag moest per jaar fl. 150,- rente opbrengen als eerste bijdrage voor het

Ansichtkaart van de oude Nederlands Hervormde kerk te Eerbeek uit ca 1900. Weg, sloot, weiland met hek en heg om de tuin laten de landelijkheid zien.

traktement. Het Rijk zou er dan fl. 600,- bijdoen zodat de predikant verzekerd was van fl. 750,- per jaar. En zo is het nog steeds.

De grens met Hall werd vastgesteld, maar Hall, voor die tijd een rijke kerkelijke gemeente, weigerde ook maar iets bij te dragen of af te staan. Zelfs de gronden en bezittingen van de Hallse kerk in Eerbeek werden nooit afgestaan. Men ging onder leiding van Steenbeek echter onverdroten voort. Door renteloze aandelen uit te geven kwam ook het benodigde geld voor de bouw van een kerk en toren bijeen.

Op 5 december 1859 was het bescheiden kerkgebouw met torentje gereed. De oude woning die als pastorie dienst moest doen werd wat opgeknapt. Een oud orgel werd in Duitsland gekocht. Zelfs een luidklok in de toren werd aangebracht. Het geld hiervoor kwam bijeen door een geit te verloten. Twee klokken van bescheiden afmeting werden aangebracht. Deze werden een paar maal per dag geluid door de oude timmerman Hendrik v.d. Burg. Zo kon de bevolking haar keus bepalen. En als de tenslotte gekozen klok in latere jaren werd geluid, en als de wind goed stond in Hall werd gehoord, schamperden de Hallenaren: 'Heur, de Eerbeekse geite blaaf'.

De commissie had haar werk gedaan en in haar plaats werd een kiescollege gekozen, welke een kerkenraad en kerkvoogdij benoemde. De eerste predikant werd beroepen. Het werd Dr. Aquoos (later hoogleraar te Leiden). Hij was evenals zijn opvolgers Ds. van Doorn, Ds. P. Jas en Ds. Van Veen, vrijzinnig. Waarschijnlijk is dit gekomen door de invloed van de eerder genoemde predikant uit Spankeren (welke gemeente in die tijd en latere jaren nog steeds een vrijzinnig bolwerk was). Die eerste jaren waren kalme jaren. Het enige leven in de brouwerij werd veroorzaakt door een aantal evangelisten en predikers uit andere plaatsen dat zich genoodzaakt voelde in het lichte Eerbeek zending te bedrijven. Er werden samenkomsten georganiseerd op boerenerven, delen en in schuren vooral aan de 'Veldkant'. Een van deze evangelisten is in Eerbeek blijven hangen: n.l. de heer Buinink, doordat hij met een welgestelde weduwe trouwde. Zijn zoon Ds. J.H. Buinink was de eerste in Eerbeek geboren predikant.

Toch was de grotendeels boerenbevolking van Eerbeek geenszins vrijzinnig. Slechts een klein gedeelte, voornamelijk de papiermakers. Steenbeek zeker ook niet. Na de Stichting van de kerk, heeft hij aan het kerkelijke leven weinig deel gehad. Hij was waarschijnlijk te druk met zijn school.

Een handjevol mensen kon werk vinden in een stuk of wat langs de beek gevestigde primitieve papiermolens. Het was dus over het algemeen armoe troef aan alle fronten. Sommige boeren konden zo nu en dan iets bijverdienen door met paard en kar voor de papiermaker lompen of papier te gaan rijden. Wegen van betekenis waren er niet.

De kinderen kregen geen of nagenoeg geen onderwijs omdat de afstand naar de school te Hall te groot was bij slecht weer. En over een eigen school, laat staan eigen kerk, dacht men niet. Hall was wel een eind weg, maar het ging daar alles nog best. De kerk was mooi en groot genoeg en voor die tijd lang niet noodlijdend. En de kerkenraad in Hall zorgde er wel voor dat er ook geregeld Eerbeekse mensen in die raad werden gekozen. Toch werd het gehucht Eerbeek langzaam maar zeker groter. Het Huis te Eerbeek kreeg na een lange periode een nieuwe bezitter, welke er nogal geld aan te koste kon leggen. Dat bracht voor sommige mensen ook weer werk mee. En de papiermakers breidden zich in aantal ook uit. Zo ontstond er een zekere elite in het dorp.

In Hall was een zekere Hendrik Geurt Steenbeek hoofd van de school geworden. Naast schoolmeester was hij ook koster en voorzanger in de kerk. Deze Steenbeek was geen gewone schoolmeester. Vroeger waren schoolmeesters, oude huisknechten of koetsiers, die nauwelijks zelf lezen of schrijven konden. Neen, hij was een man met een degelijke opleiding en hij was ook de franse

Het woonhuis van meester H.G. Steenbeek

De christelijke jongemannenvereniging 'Waakt en Bidt' rond 1920.

Als onderwijzer gekomen, verliet hij het onderwijs en ging in de journalistiek en politiek. Ook heeft hij jaren gewerkt voor de boerenstand. Hij was jarenlang redacteur van het Gelders Landbouwblad en propageerde het gebruik van kunstmest. Hij was lid van de gemeenteraad en kamer van de Boerenleenbank. En hij was zeer vrijzinnig en stichtte de Protestantenbond, als tegenhanger van de zeer behoudende Ds. Van Hoogstraten. Toen de jonge Ds. Martens nog maar kort hier stond probeerde Blokker door een overrompeling het kerkbestuur z.g. om te gooien.

Op een zondagmiddag na de kerkdienst was er een verkiezing voor leden van het Kiescollege. Enkele minuten voordat de stembus werd gesloten kwam hij met een groot aantal medestanders de consistorie (stemlokaal) binnen en deponeerden hun stembriefjes in de bus. Triomfantelijk wachtten zij de uitslag van de stemming af, overtuigd van de overwinning. Toen de bus gesloten werd verklaarde de voorzitter Ds. Martens de stemming voor ongeldig omdat Blokker en zijn aanhangers zelfgemaakte stembriefjes hadden meegebracht en niet de officiële biljetten van de kerkenraad hadden gebruikt. Een week later zou er weer gestemd worden. Deze week is er wel één geweest in Eerbeek! Beide partijen gingen avond aan avond op pad om kiezers te winnen. Elk huis werd bezocht door beide groepen en er werden ook minder fraaie praktijken

gebruikt. Veel zakenlieden kregen n.l. een waarschuwingsbriefje in de bus om toch thuis te blijven en niet te gaan stemmen, anders zou het de klandizie wel eens niet ten goede komen. De volgende zondag wonnen de orthodoxen echter grandioos. Ds. Martens richtte in deze dagen een Christelijke Mannenvereniging op welke tot de jaren 60 heeft bestaan.

Toen Ds. Martens Eerbeek verwisselde voor Utrecht, gelukte het de Kerkenraad weer een welgestelde kandidaat te strikken. Dat moest ook wel, want hoewel de plaats zich langzamerhand tot grotere welvaart ontwikkelde, bleef de kerkelijke gemeente arm. Het salaris van de predikant van fl.750,- werd aangevuld met maar enkele honderden guldens. De enige inkomsten van de kerk waren de verhuur van zitplaatsen en de grafrechten van de begraafplaats. Maar de koster, de organist en de doodgraver moesten ieder ook fl. 50,- per jaar hebben. En ook de Kerk- en Pastoriegebouwen moesten onderhouden worden.

In 1910 werd de nieuwe predikant Ds. Th. L.W. van Ravesteijn, zoon van een rijke koopman uit Utrecht. Bij zijn huwelijk met een dochter van Professor Baljon kreeg hij van zijn vader een ton als huwelijgscadeau. Tot 1922 heeft Ds. Van Ravesteijn in Eerbeek gestaan. Hij was een rustige man die vooral in de moeilijke mobilisatiejaren 1914-1918 velen tot steun is geweest. Door hem

is jaren geijverd voor een nieuw kerkorgel. Na veel acties met prikkarten en bazaars gelukte dit tenslotte. Het oude indertijd in Duitsland gekochte orgel werd vervangen door een orgel van de Rotterdamse orgelbouwer Standaard. Het oude orgel werd verkocht aan de Hervormde Gemeente Willemstad. Ds. Van Ravesteijn heeft veel met ziekte te kampen gehad en is in 1922 vertrokken naar Windesheim (O).

Omdat de financiële toestand van de kerk langzamerhand onhoudbaar werd en men inzag dat bij een eventuele vacature bij zo'n schamel traktement men nooit een predikant zou krijgen en ook de hogere kerkelijke instanties er steeds meer op aandrongen, werd schoorvoetend in de jaren '20 overgegaan tot invoering van een K.H.O. Vooral de bejaarde kerkvoogd A.G. Sanders heeft hier veel werk voor verzet. De 3 kerkvoogden: Ds. Van Ravesteijn, A.G. Sanders en J.A. te Hennepe waren al jaren vóór de invoering, maar het College van Notabelen en ook veel kerkenraadleden waren vierkant tegen. Toen tenslotte de tegenstand van de notabelen was gebroken, werd de H.O. ingevoerd. Ze was begroot op fl. 3000,- maar de opbrengst was de eerste beginjaren niet hoger dan fl. 2400,- à fl. 2500,- per jaar. Vooral de tegenstand onder de gemeenteleden was groot.

Toen Ds. Van Ravesteijn was vertrokken in 1922 werd Ds. P. Blaauw beroepen, een vriend van Ds. Martens van Sevenhoven. Hij was destijds predikant te Beekbergen. Hij was de eerste die niet als jong kandidaat in Eerbeek kwam. Hij was een midden veertiger, niet rijk, maar een man met zeer grote invloed met een unieke kennissenkring. Hij was getrouwd met Mej. Bessem, een telg uit de bekende Textielfamilie Ankersmit uit Deventer. Aan deze man heeft ons dorp ontzettend veel te danken. Het jeugdwerk had zijn warme belangstelling. Met de aanpak hiervan was hij zijn tijd ver vooruit. De Jongemannenvereniging die bij zijn komst een 20 tal leden telde groeide spoedig tot een vereniging van om en bij de 50 leden, met knapenafdelingen en bibliotheek. Was het vroeger een gezapige club, waar wat uit de bijbel werd gelezen en verder spelletjes werden gedaan, nu was het al spoedig een echte debatclub waar gedebatteerd werd over allerlei onderwerpen met voordrachten en improvisatiewedstrijden. Het jaarfeest werd al spoedig samen met de meisjesvereniging een grote toneeluitvoering in de grote zaal van Nijk met minstens 2 avonden een volle zaal. Uitstapjes werden gemaakt door het hele land. Vele bekende dorpsgenoten hebben voor hun latere rol in kerk- verenigingsbesturen, gemeenteraad hun onontbeerlijke opleiding gehad.

In de jaren 1925-'26 bleek de spits van de kerktoren gebreken te vertonen. Het was een leuk klein spitsje, maar een doorn in het oog van Ds. Blaauw. Hij liet

zijn vriend de architect Herman van der Kloot Meijberg te Voorburg een paar ontwerpen maken voor een nieuwe hogere spits. Een der modellen werd uitgekozen (kosten fl. 8000,-). Waar het geld vandaag kwam, is nooit helemaal duidelijk geworden; natuurlijk ook wel wat uit de kerkvoogdijkas. De financiële toestand van de gemeente was wel verbeterd o.a. door het geregeld opvoeren van de H.O. De fabrikanten die vroeger niet veel bijdroegen, werden dankzij Ds. Blaauw flinke afdragers aan de kerkekas. In 1928 werd de opnieuw vergulde haan op de nieuwe torenspits geplaatst door de oudste notabel; de 80 jarige rietdekker Berend Plant.

De diaconie en de diaconessenarbeid profiteerde van de betere financiële toestand in de gemeente. De wijkdiacones zuster Hanna Haks, die op uitzonderlijke wijze haar menslievende taak in Eerbeek gedurende bijna een halve eeuw heeft vervuld, woonde in een oud huisje aan de Smeestraat. Deze vrouw heeft in eerste helft van de 20ste eeuw, toen in Eerbeek nog geen eigen arts aanwezig was, onbetaalbaar werk verricht. Zij was naast haar verpleegstersbaan de echte rechterhand van de predikanten. Bezocht alle ouden van dagen, alle kraamvrouwen, legde doden af, hield meisjesvereniging en zondagschool. Elke morgen van 8-9 uur kwamen ontelbaar veel mensen (vooral kinderen) met zweren, wonden en andere niet zo fraaie kwalen bij haar om zich te laten verbinden. Na dit spreekuur trok ze welgemoed lopend (want ze heeft nooit kunnen fietsen) door het hele dorp. En in de vakantietijd nam ze er Hall ook nog bij waar. Bovendien had ze een ziekelijke dame in de kost om zodoende de kosten van de huishouding te drukken. En bovendien kwam ze trouw elke

avond verslag uitbrengen van alle noden der bevolking bij de dominee. Onvoorstelbaar wat deze goed ziel in onze gemeente heeft verricht. Dat naar haar nooit een straat is vernoemd, is schande.

Nu de kerk een mooie nieuwe torenspits had gekregen was wel leuk, maar de kerk en het oude zustershuis bleven dezelfde. Het zustershuis was veel te klein en te onpraktisch. Maar zuster Haks heeft nooit aangedrongen op wat anders, alleen toen ze tegen haar pensionering liep, piekerde zij er ook over of onder deze omstandigheden een opvolgster haar werk wel goed kon doen.

Ds. Blaauw overlegde maar weer met zijn vriend de architect Van der Kloot Meijburg. Hij liet hem zelfs al plannen maken, zowel voor een nieuwe kerk als een zustershuis. Toen deze aan de colleges werden voorgelegd was men geweldig enthousiast, maar waar moest dat geld vandaan komen? Alleen de kerk zou al ruim fl. 40.000,- gaan kosten. Er werden weer allerlei acties op touw gezet. En die brachten ook wel geld op. De fabrikanten waren bereid flink bij te dragen. En Ds. Blaauw maar steeds met het treintje op stap. Overal had hij kennissen en familieleden zitten. Een goede vriend uit Brummen gaf fl. 3000,- ineens. Een paar bejaarde dames in Haarlem stuurden hem met fl. 4000,- weg. Hier haalde hij fl. 1000,- weg en daar fl. 500,- en zo ging het een tijd door. Toen het zo ver was dat het grootste deel van het geld was toegezegd wist hij de leden van de kerkelijke colleges zover te krijgen dat ze nu

Pastorie en nieuwe kerk ca 1932.

De nieuwe Hervormde Kerk ca 1950

zelf diep in de zak moesten tasten. Hij maakte een lijst, tekende daarop zelf voor fl. 100,- en zond de lijst langs zijn collega kerkvoogden, kerkenraadsleden, kiescollege enz. Fl. 100,- was in 1930 een heel bedrag maar men kon er niet onderuit en tekende. Daarna werd de lijst verder de gemeente ingestuurd. Aangemoedigd door het goede voorbeeld, konden de gemeenteleden niet achterblijven. Het benodigde geld kwam bijeen.

In 1929 werd met de afbraak van de ruim 70 jaar oude kerk begonnen en werd de nieuwe aanbesteed. In mei 1931 zou de inwijding plaats hebben. De kerk werd geheel naar het idee van Ds. Blaauw gebouwd, geheel naar de nieuwe liturgische gedachte. Vanachter een opgang naar voren in het koor, het woord stond niet meer centraal maar opzij naast de sacramententafel. En alles omhoog naar het centraal geplaatste kruis. De architect en ook Ds. Blaauw hadden aan een belangrijk onderdeel niet gedacht: 'Het Orgel'. De architect had zich hiervoor een plaats bedacht voor in de kerk boven het 'Glas in lood' Kruis. Ds. Blaauw op de midden galerij. Boven het kruis werd door Ds. Blaauw beslist afgewezen: dat zou in strijd zijn met de liturgische gedachte.

En op de galerij was praktisch niet mogelijk omdat het orgelfront dan al het licht van het grote raam zou afschermen en het veel te donker zou worden in de kerk. Men heeft overwogen de zijbeuken te verlengen en daar het instru-

Het interieur van de 'nieuwe' kerk, gefotografeerd in 1949.

ment te plaatsen maar muzikdeskundigen hadden hiertegen bezwaar. Tot slot kwam men jammer genoeg tot een noodoplossing. Het fraaie front werd weggedaan, het orgel werd omgebouwd en in een hoek van de galerij geplaatst achter een eenvoudig noodfrontje.

Zo is het gebleven tot voor enkele jaren het nieuwe orgel werd gebouwd. Fraai is de oplossing nog niet. Dit orgeldrama heeft Ds. Blaauw veel verdriet gedaan. Hij heeft zichzelf nooit kunnen vergeven dat hij in zijn geweldige enthousiasme dit niet heeft voorzien. Ook de architect ging natuurlijk niet vrijuit: hij had dat beter moeten inschatten. In mei 1930 werd de kerk toch plechtig door Ds. Blaauw ingewijd.

Het prachtige vloertapijt voor in de kerk werd geschonken door de toenmalige Commissaris der Koningin in Gelderland: Jhr. S. van Citters, eveneens een groot vriend van Ds. Blaauw. In 1932 is Ds. Blaauw vertrokken naar Hemmen (Betuwe). Zijn opvolger was Ds. H.C. Touw, die juist voor de Wereldoorlog vertrok naar Leiden. In 1940 kwam Ds. E. Jansen Schoonhoven de predikantplaats hier bezetten. Tijdens zijn President-kerkvoogdijschap werd o.a. de Hervormde Begraafplaats vergroot en opnieuw aangelegd door de bekende tuinarchitect Mien Ruys van Kwekerij Moerheim te Dedemsvaart.

Ook in deze jaren kreeg Eerbeek de eerste hulpprediker, de heer W.H.J. Baart, een jonge zendeling die door de oorlogsomstandigheden niet kon vertrekken. Later is hij predikant geweest in Harfsen en Blaricum. Ds. Jansen Schoonho-

ven werd na de oorlog predikant in Den Haag en later professor/rector van de Zending te Oegstgeest. Hij was tevens de laatste predikant die tegelijk Presidentskerkvoogd was. Met de komst van Ds. Beker kwam aan deze dubbel-functie een einde. De eerste Presidentskerkvoogd was de heer A. Huiskamp. Kerkvoogden tijdens de bouw der Kerk: J.H. te Hennepe, G.J. van de Berg. Notabelen: B. Plant, J. Kettelerij, M. Burgers, H. Tabor, H.J. Burgers, J. Boswinkel.

Kosters: G.J. Tabor, H. Tabor en A. Holtman.

Marianne van Zadelhoff

‘De Koppelenburg’

Het huis ‘De Koppelenburg’ heette bij de bouw ‘Den grooten Kloppenburg’ en werd in 1841 gebouwd in opdracht van de weduwe van de dorpschirurgijn dokter Henricus Berns, die voordien gewoond had op het Marktplaatsje in het pand van de latere drukkerij Somer (Edah/Novalux/Blokker).

Mevrouw Berns-Heinsius woonde tot 1850 op ‘Den grooten Kloppenburg’ en samen met het ernaast gelegen ‘Den kleinen Kloppenburg’ verkocht zij beide huizen met grond (tesamen ca 5,5 Ha) voor f 24.000,00 aan Jonkheer Mr J.W.C. van Vrijberghe van Westerschouwen, advocaat te Amsterdam.

Mr Van Vrijberghe overleed ongehuwd, waardoor het huis in publieke verkoop kwam. Koper was de heer J.A. Gerritsen uit Zutphen, die het huis de naam 'De Koppelenburg' gaf. De familie Gerritsen bleef tot 1945 eigenaar van dit monumentale herenhuis. Vanaf 1932 werd het huis verhuurd als dokterspraktijk, eerst aan dokter Van Assendelft en later aan dokter Rost Onnes. In de oorlogsjaren werd het pand door de Duitse bezetter gevorderd en kort na de oorlog was het (tijdelijk bezit of huur?) van de Derde Orde (ook eigenaresse van 'De Rees'). Deze Orde had het als dependance van 'De Rees' in gebruik en verhuurde het tussentijds ook aan families die tijdelijk hun domicilie hadden in Brummen.

In 1957 werd de heer A. (Nol) Blankenheym eigenaar van 'De Koppelenburg'. De heer Blankenheym was een bekend figuur in Brummen als directeur van de Boerenleenbank/Raiffeissenbank en als examiner van het Centraal Bureau Afgifte Rijbewijzen (CBR).

In de midden jaren vijftig werd er veel grond afgestaan ten behoeve van de toen aan te leggen rondweg om Brummen. Daardoor slonk het landgoed fors in omvang. Sinds 1977 werd het huis bewoond door de eigenaresse J.J.S. Kien-Wagenaar Hummelink en momenteel is de heer H. Aalderink eigenaar van het huis en de bijgebouwde 'Gallery'. (afbeeldingen: ansichtkaarten uit 1908 en 1925).

Willem Reusink

Vensters op de Gemeente Brummen

De werkgroep Canon Brummen komt maandelijks bij elkaar en produceert naast een hoeveelheid discussie ook langzamerhand enige vensters die de basis vormen voor de Canon Brummen. Sommige vensters zijn al in concept klaar en aan een aantal vensters wordt gewerkt. Ook mag de werkgroep zich verheugen op de medewerking van enkele leden, die geen zitting hebben in de werkgroep, maar die toch bereid zijn een niet onaanzienlijke bijdrage te leveren. Toch zal het nog wel enige tijd in beslag nemen voor de definitieve canon is vastgesteld.

Vensters die al in concept klaar zijn, zijn o.a. de vensters over de vroegste bewoning, over de christianisering en het ontstaan van het dorp Brummen. Door bijdragen van anderen is er een concept voor het venster over de papier-industrie in Eerbeek, over het echtpaar Weber en over de verschrikkelijke moord die in 1880 Brummen - maar ook het hele land - bezighield, toen de zoon van de bewoners van Groot Engelenburg in de Haagse duinen werd na een ontvoering werd vermoord.

Een aantal vensters is gewijd aan de landgoederen en buitenplaatsen in de gemeente. De Gemeente Brummen kent vele (oude) landgoederen en villa's en

De Quazenbosch in 1905

Huize Eerbeek in 1904

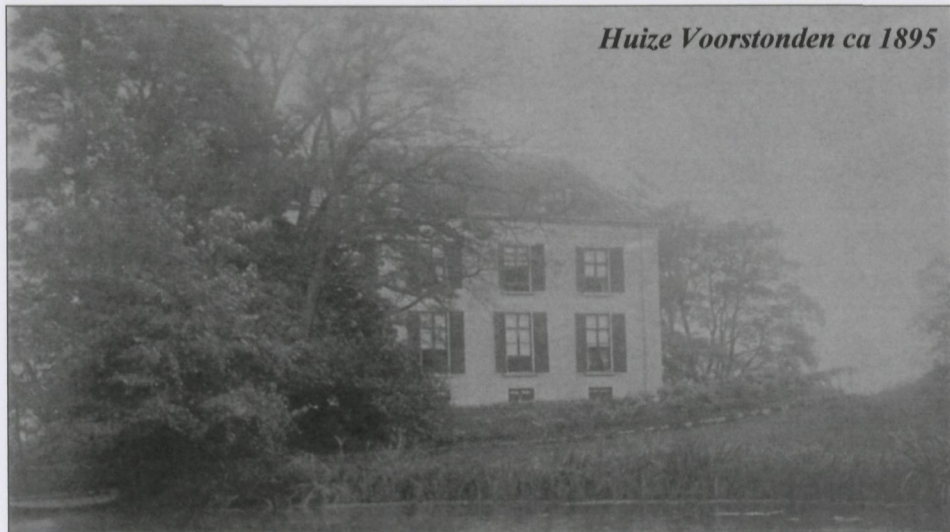
om deze te beschrijven is nogal wat zoekwerk vereist en dat heeft tot gevolg dat deze vensters wat langer op hun afronding moeten wachten.

Maar de werkgroep gaat monter verder en heeft daarnaast al weer nieuwe onderwerpen onderhanden.

Via 'De Marke' houden we u op de hoogte van de werkzaamheden en de vorderingen en mocht u willen corresponderen over de Canon Brummen, dan kan dat via het mail-adres van de redactie.

Willem Reusink

Huize Voorstonden ca 1895

Al enige jaren bevindt zich in mijn verzameling ansichtkaarten van de Gemeente Brummen bovenstaande afbeelding. Het zijn vijf heren (dertigers?), staand en zittend achter een tafel, waarbij er één een lei vasthoudt met daarop de tekst: 'Oudejaarsavond 1912'. Aan de wand achter de heren hangt een vaandel, waarop in de onderrand is te lezen: 'BRUMMEN'.

Je mag er dus van uitgaan dat deze opname in Brummen is gemaakt. Maar dan rijst de vraag: 'Waar in Brummen en wie zijn die mannen?'

Zijn het kegelvrienden? Of zijn ze lid van een sociëteit of een jonge mannenvereniging? Of zijn het vijf zwagers? Vragen genoeg en geen antwoorden!

De ingelijste objecten op de achterwand geven ook geen uitkomst. Het kunnen oorkondes of certificaten/diploma's zijn. En in welke zaal hingen er vroeger zulke ingelijste zaken?

Ook zie je geen logo op de bierglazen. Maar op het vaandel zijn borduursels te ontdekken, die een religieus tintje hebben. En dan vraag je je af of dat vaandel wel iets met de mannen te maken heeft.

De achterkant van de foto geeft ook geen aanwijzingen. De fotograaf heeft zijn naam niet vermeld en er zijn ook geen aantekeningen op gemaakt.

Wie iets weet over deze afbeelding of wie mij een hint kan geven in welke richting er gezocht moet worden, verzoek ik te reageren (zie colofon).

Reactie op 'De Marke' van december 2011

Onderstaande aardige reactie kreeg ik van de heer **H. Veenendaal** op het artikel **'100 jaar meisjes scouting'** in het decembernummer van 2011:

"Met veel plezier las ik uw verhaal over het 'Spreeuwennest'. Het gaf mij een verklaring over een mysterie uit mijn jeugd. Als ± 10 jarige groef ik 'dagenlang' met een nichtje in het puin van het 'spookhuis' op zoek naar 'schatten'. Ons was verteld dat dit huis was verbrand toen er Belgische vluchtelingen in verbleven.

Plaats: links van de oprit naar de papierfabriek Coldenhove achter de Linde-laan. Daar was kennelijk het puin gestort.

Buit: eindeloos veel scherven van kopjes, schotels, borden, enz. van Sphinx in Maastricht. Mijn eerste herinnering aan deze merknaam.

Wij waren in die tijd als jongetjes erg kwaad op de dames Muller. Voor hen was 'volgens zeggen' op bepaalde uren het zwembad alleen voor de dames opengesteld. Door badmeester Hofland werd daar streng de hand aan gehouden. Dat vergaten wij nog wel eens en kwamen voor niets.

En het gezag van Hofland was zo groot dat je het wel uit je hoofd liet daartegen te protesteren."

Marianne van Zadelhoff

Bijzonder drukke dagen in zwembad Coldenhove in de jaren '50.

Eerbeek. Zwembad „Coldenhove“

MuseumWacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

café-restaurant - "Concordia" - zalencentrum

Brummen - Engelenburgerlaan 1

☎ 0575 - 561362

**Lian Brandsma
Uitvaartzorg**

Voor een uitvaart met zorg

in Loenen, Eerbeek, Dieren e.o.

tel. 06 23 00 95 51

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

